

Υπηρεσίες διερμηνείας για μετανάστες: Μια νέα πραγματικότητα στην Ελλάδα

Φωτεινή Αποστόλου

Η Ελλάδα, όπως και άλλες χώρες της νότιας Ευρώπης, έχει μετατραπεί τα τελευταία είκοσι περίπου χρόνια από χώρα προέλευσης σε χώρα υποδοχής μεταναστών. Από τη δεκαετία του 1990 και μετά, η χώρα δέχεται σημαντικούς αριθμούς μεταναστών, αρχικά από τις γειτονικές χώρες και χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, όπου υπήρχε και σημαντική ελληνική μειονότητα (Αλβανία, Γεωργία, Ουκρανία), και πιο πρόσφατα από πολύ πιο μακρινές περιοχές λόγω των πρόσφατων γεωπολιτικών εξελίξεων. Η ευρέως διαδεδομένη αντίληψη ότι δεν υπάρχει ρατσισμός στην αντιμετώπιση των μεταναστών απέχει από την πραγματικότητα. Οι μετανάστες αντιμετωπίζουν καθημερινά προβλήματα σε πολλούς τομείς. Το πρόβλημα της γλώσσας είναι ζωτικής σημασίας και έχει αντιμετωπιστεί με πολλαπλά νομοθετήματα, κυρίως με πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επιβάλει τη θέσπιση σχετικής νομοθεσίας στα κράτη μέλη της. Οι υπηρεσίες διερμηνείας που θεσπίζονται από τη νομοθεσία αφορούν την ποινική διαδικασία και τη διαδικασία ασύλου. Αλλά οι υπηρεσίες που τελικά παρέχονται, είτε λόγω επιβολής από το νομικό πλαίσιο είτε λόγω χρηματοδότησης από κοινοτικούς πόρους, αντιμετωπίζουν σοβαρά ζητήματα σε σχέση με τη διασφάλιση της ποιότητας της διερμηνείας (τυπικά προσόντα των διερμηνέων, αξιολόγηση, έλεγχος), τον κατακερματισμό και την αποσπασματικότητα αυτών των υπηρεσιών, την έλλειψη θεσμοθετημένης κατάρτισης σε συνεργασία με πανεπιστημιακά ιδρύματα, την πιστοποίηση αυτών των διερμηνέων από κρατικό φορέα.

Ιστορικό

Στην Ελλάδα, όπως και σε πολλές άλλες χώρες, η φαντασιακή κατασκευή του ομοιογενούς έθνους, που μοιράζεται την ίδια προέλευση, γλώσσα και θρησκεία είναι πολύ ισχυρή. Αυτή η κατασκευή κυριάρχησε για πολλά χρόνια στη χώρα, καθώς η Ελλάδα δεν αποτελούσε προορισμό μεταναστευτικών κοινοτήτων που θα έθεταν σε αμφισβήτηση την ομοιογένεια του έθνους. Η Ελλάδα υπήρξε χώρα προέλευσης χιλιάδων μεταναστών επί σειρά ετών, με κορύφωση μια

περίοδο εννέα χρόνων, από το 1962 ως το 1970, όταν περίπου 100.000 άνθρωποι εγκατέλειπαν τη χώρα κάθε χρόνο, δημιουργώντας έτσι μια τεράστια και πολύ δυναμική διασπορά ανά την υφήλιο.¹

Ωστόσο, η αλλαγή του πολιτικού σκηνικού τα τελευταία είκοσι χρόνια, έχει μετατρέψει την Ελλάδα σε χώρα υποδοχής μεταναστών, μια πραγματικότητα η οποία, σύμφωνα με την έκθεση που συντάχθηκε στα πλαίσια του έργου POLITIS, «αντανακλά εν μέρει μια σταδιακή βελτίωση στην οικονομική κατάσταση και τις συνθήκες διαβίωσης στις νότιες χώρες της Ευρώπης, αλλά αποτελεί επίσης και μια ακούσια παρενέργεια των περιοριστικών μέτρων που ελήφθησαν από το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ελβετία».² Αυτή η αλλαγή σκηνικού, με πολύ μεγάλες παράνομες εισροές αλλοδαπών πολιτών, άρχισε να θέτει μια σοβαρή απειλή στο οικοδόμημα του ομοιόμορφου και ομοιογενούς έθνους. Όπως διαβάζουμε στο άρθρο του Δημήτρη Χριστόπουλου «Το τέλος της εθνικής ομο(ιο)γένειας: παραδοσιακές και νέες μορφές ετερότητας στην Ελλάδα»: «Συχνά, οι Έλληνες είναι περήφανοι επειδή στη χώρα *‘δεν υπάρχει Λεπέν’*. Αυτή όμως η καθησυχαστική αυταρέσκεια έχει και μια άλλη όψη, ιδιαίτερα δύσσομη: ο ρατσιστικός λόγος διατρέχει όλο το ελληνικό πολιτικό φάσμα [...] και αυτό ενδεχομένως καθιστά πιο δύσκολο τον εντοπισμό και την αντιμετώπισή του» (61).

Οι πρώτοι μετανάστες άρχισαν να καταφθάνουν στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 1990, με τους νόμιμους μετανάστες στη χώρα να φτάνουν πιθανόν τις περίπου 800.000 (συμπεριλαμβανομένων και των αλλοδαπών ελληνικής καταγωγής), ενώ οι εκτιμήσεις για τους παράνομους μετανάστες υπολογίζουν τον αριθμό τους σε 200.000.³ Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία που δίνονται από την Ελληνική

¹ Βλέπε Κώστας Δημουλάς, σελ. 254.

² Τελική Έκθεση του Έργου POLITIS «Οικοδομώντας την Ευρώπη με Νέους Πολίτες; Μια έρευνα για τη ενεργή συμμετοχή στα κοινά των πολιτογραφημένων πολιτών και των αλλοδαπών μονίμων κατοίκων σε 25 χώρες» [Building Europe with New Citizens? An Inquiry into the Civic Participation of Naturalized Citizens and Foreign Residents in 25 Countries] (<http://www.politis-europe.uni-oldenburg.de/download/POLITISFinalReport.pdf>). Το Έργο ξεκίνησε τον Ιούνιο 2004 και διήρκεσε τρία χρόνια. Στα πλαίσια του έργου, συντάχθηκαν εκθέσεις για κάθε χώρα που συμμετείχε στην έρευνα. Η έκθεση για την Ελλάδα συντάχθηκε από τις Άννα Τριανταφυλλίδου και Ρουμπίνη Γρώπα και υπάρχει μόνο στα αγγλικά με τίτλο «Active Civic Participation of Immigrants in Greece» [Ενεργή συμμετοχή στα κοινά των μεταναστών στην Ελλάδα] (<http://www.politis-europe.uni-oldenburg.de/download/Greece.pdf>).

³ Η τελευταία απογραφή από την οποία έχουν ανακοινωθεί τα δεδομένα είναι αυτή του 2001 (από την απογραφή του 2011, τα αποτελέσματα θα ανακοινωθούν το δεύτερο εξάμηνο του 2012) και κατέγραψε 762.191 νόμιμους και παράνομους μετανάστες, που αποτελούν περίπου το 7% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Μια σχετικά πρόσφατη μελέτη για το μεταναστευτικό πληθυσμό δημοσιεύτηκε στο διαδίκτυο με τον τίτλο «Στατιστικά δεδομένα για τους μετανάστες στην Ελλάδα: αναλυτική μελέτη για τα διαθέσιμα στοιχεία και προτάσεις για τη συμμόρφωση με τα standards της Ευρωπαϊκής Ένωσης» η μελέτη αυτή διενεργήθηκε για λογαριασμό του Ελληνικού Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής (http://diversity.commedia.net.gr/index.php?Itemid=37&id=46&option=com_content

Αστυνομία, μόνο το 2010 συνελήφθησαν 132.524 αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή στην Ελλάδα. Τα στοιχεία αναλύονται ανά χώρα προέλευσης: 50.175 Αλβανία, 28.299 Αφγανιστάν, 8.830 Πακιστάν, 7.561 Παλαιστινιακή Αρχή, 7.336 Αλγερία, 6.525 Σομαλία, 4.968 Ιράκ, 3.264 Μπαγκλαντές, 1.645 Μαρόκο, 1.628 Ερυθραία, 1.456 Γεωργία, 1.133 Ιράν, 988 Τυνησία, 898 Άγνωστος (!), 851 Συρία, 792 Μυανμάρ, 672 Ινδία, 575 Αίγυπτος, καθώς και μικρότεροι αριθμοί για χώρες όπως η Κίνα, το Σουδάν, η Νιγηρία, η Τουρκία, ο Λίβανος, η Σρι Λάνκα, η Ακτή Ελεφαντοστού, η Σενεγάλη, ο Άγιος Δομίνικος, η Γουινέα κ.ά.

Η χώρα καταβάλλει προσπάθειες τα τελευταία είκοσι χρόνια για την εξεύρεση λύσεων στο χειρισμό αυτών των μεγάλων και απροσδόκητων εισροών. Όπως μας πληροφορούν οι Ρουμπίνη Γρώπα και Άννα Τριανταφυλλίδου στη μελέτη τους με τίτλο «Η μετανάστευση στην Ελλάδα με μια ματιά» [Migration in Greece at a Glance] «Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα αναπτύχθηκε γρήγορα όσον αφορά στην εφαρμογή αυστηρότερων συνοριακών ελέγχων και άλλων μέτρων επιβολής. Ωστόσο, υπάρχει σημαντική χρονική υστέρηση στο σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός ευρύτερου πλαισίου πολιτικής που να περιλαμβάνει τη νομιμοποίηση παράνομων μεταναστών και που να έχει ως στόχο την ενσωμάτωση αυτού του πληθυσμού σε όλους τους τομείς και τις περιοχές της χώρας υποδοχής» (1).

Στην παρούσα μελέτη θα εστιάσω σε μία πτυχή των προσπαθειών της ελληνικής πολιτείας να ενσωματώσει αυτό τον πληθυσμό: τις υπηρεσίες διερμηνείας που παρέχονται για τους μετανάστες στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, θα αναφερθώ στο νομικό πλαίσιο που τις διέπει, στις πραγματικές συνθήκες στην παροχή αυτών των υπηρεσιών και σε προγράμματα κατάρτισης.

Νομικό πλαίσιο και πραγματικότητα

1. Διαδικασίες ασύλου

Το νομικό πλαίσιο που διέπει τις υπηρεσίες διερμηνείας για μετανάστες καλύπτει τους τομείς του αίτησης ασύλου και της δικαστικής διερμηνείας.

Το Προεδρικό Διάταγμα 90/2008 όπως τροποποιήθηκε από το Προεδρικό Διάταγμα 81/2009 (που μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο την Οδηγία του Συμβουλίου 2005/85/EC της 1^{ης} Δεκεμβρίου 2005 σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα) στο Άρθρο 8 ορίζει ότι «οι αιτούντες άσυλο [...] ενημερώνονται σε γλώσσα την οποία ευλόγως θεωρείται ότι

&task=view). Για μια εκτενή αναφορά στις μεθόδους υπολογισμού, τις διαδικασίες και τα αποτελέσματα σχετικά με τους παράνομους μετανάστες, βλέπε «Εκτίμηση του όγκου των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα» (Αθήνα 2008): η έρευνα αυτή διενεργήθηκε στα πλαίσια του ΑΙΝΕΙΑΣ Προγράμματος χρηματοδοτικής και τεχνικής βοήθειας προς τρίτες χώρες στους τομείς της μετανάστευσης και του ασύλου (www.ypes.gr/AENEAS_EL/slide_2.4.1.pdf).

κατανοούν, για τη διαδικασία που ακολουθείται, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, καθώς και για τις συνέπειες της μη συμμόρφωσης προς τις υποχρεώσεις τους και της μη συνεργασίας με τις αρχές»· σύμφωνα με το Άρθρο 10 όπως τροποποιήθηκε από το Άρθρο 3 του ΠΔ 81/2009 «Στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής, Θεσσαλονίκης και σε κάθε Αστυνομική Διεύθυνση της Χώρας συνιστάται Γνωμοδοτική Επιτροπή Προσφύγων που αποτελείται από έναν ανώτερο αξιωματικό της Ελληνικής Αστυνομίας ως Πρόεδρο, έναν αξιωματικό ή ανθυπαστυνόμο της Ελληνικής Αστυνομίας, έναν υπάλληλο της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της οικείας Περιφέρειας και έναν εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε., ως μέλη»· μία από τις υποχρεώσεις αυτής της Επιτροπής πριν καταλήξει σε απόφαση σχετικά με το αίτημα είναι η διεξαγωγή συνέντευξης με τον αιτούντα. Το ίδιο Άρθρο προβλέπει ότι «Η συνέντευξη γίνεται πάντα με τη συνδρομή διερμηνέα ικανού να εξασφαλίσει την αναγκαία επικοινωνία, προκειμένου ο ενδιαφερόμενος να επιβεβαιώσει όσα αναφέρει στην αίτησή του και να δώσει εξηγήσεις, ιδίως σε ό,τι αφορά τα ακριβή στοιχεία της ταυτότητάς του ή τη μη κατοχή διαβατηρίου ή άλλου επίσημου ταξιδιωτικού εγγράφου, το ακριβές δρομολόγιο που ακολούθησε για να εισέλθει στο ελληνικό έδαφος και τους λόγους που τον ανάγκασαν να εγκαταλείψει τη χώρα της καταγωγής του ζητώντας προστασία»· το Άρθρο 8 δηλώνει ότι «Η δαπάνη του διερμηνέα βαρύνει το δημόσιο».

Παρά τις προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να βελτιώσει τις διαδικασίες ασύλου στη χώρα, υπάρχουν αρκετά προβλήματα που αφορούν το ζήτημα της διερμηνείας που εξετάζεται στο παρόν άρθρο. Όπως διαβάζουμε σε μια έκθεση για το ΠΔ 81/2009 που δημοσιεύτηκε στο Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας το 2009 «Άλλο ένα ζήτημα ζωτικής σημασίας που δημιουργεί αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα της νέας διαδικασίας ασύλου είναι αυτό των διερμηνέων. Δεδομένου ότι η Διεύθυνση Αλλοδαπών στην Αττική, η οποία μέχρι σήμερα εξετάζει σχεδόν 95% των αιτήσεων ασύλου, αντιμετωπίζει έλλειψη διερμηνέων, το πρόβλημα θα γίνει ακόμα μεγαλύτερο για τις άλλες Αστυνομικές Διευθύνσεις, οι οποίες θα πρέπει να εξασφαλίσουν τις υπηρεσίες των απαραίτητων για τις ανάγκες διερμηνέων τόσο σε αριθμό όσο και στις ομιλούμενες γλώσσες». Το ίδιο πρόβλημα υπογράμμισε και ο Τόμας Χάμαρμπεργκ, Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Συμβούλιο της Ευρώπης, στην έκθεσή του για το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο, μετά από μια επίσκεψη στην Ελλάδα το Δεκέμβριο του 2008: «Ο Επίτροπος παρατήρησε με μεγάλη ανησυχία ότι το πρόβλημα της έλλειψης επαρκούς διερμηνείας αποτελεί χρόνιο πρόβλημα στο ελληνικό σύστημα ασύλου».

Στα σημεία εισόδου της χώρας, οι υπηρεσίες διερμηνείας είναι σχεδόν ανύπαρκτες, εκτός από τις περιπτώσεις αποστολών Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων. Η Διεθνής Αμνηστία συνέταξε την έκθεση *Η παγίδα Δουβλίνου II: Η μεταφορές αιτούντων άσυλο προς την Ελλάδα* [The Dublin II Trap: Transfers of Asylum Seekers to Greece] που αφορά στον Κανονισμό της ΕΕ 33/2003 του

Συμβουλίου της 18^{ης} Φεβρουαρίου 2003 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας.⁴ ομάδες της Διεθνούς Αμνηστίας πήραν συνεντεύξεις από αιτούντες άσυλο που είχαν επιστραφεί στην Ελλάδα από άλλες ευρωπαϊκές χώρες και κρατούνταν στο αεροδρόμιο:

Ο Ν., Αφγανός αιτών άσυλο, επιστράφηκε στην Ελλάδα από την Αυστρία τον Οκτώβριο του 2009. Κρατήθηκε στο αεροδρόμιο των Αθηνών και στην συνέχεια, με την απελευθέρωσή του, του δόθηκε μια ειδοποίηση στα ελληνικά η οποία τον υποχρέωνε να παρουσιαστεί στην Πέτρου Ράλλη μέσα σε τρεις ημέρες. Ο Ν. ισχυρίστηκε ότι δε μιλάει ελληνικά ή αγγλικά και η αστυνομία αεροδρομίου δεν του εξήγησε σε καμία γλώσσα που καταλαβαίνει τι αφορούσε η ειδοποίηση. Ο αστυνομικός του έδωσε το χαρτί και του είπε στα ελληνικά: «Φύγε». Αποτέλεσμα ήταν ο Ν. να μην εμφανιστεί στην Πέτρου Ράλλη για να υποβάλει αίτημα χορήγησης ασύλου πριν την απαιτούμενη προθεσμία. Η έλλειψη διερμηνέων είχε ως συνέπεια πολλές συνεντεύξεις ασύλου να διεξάγονται στα αγγλικά, παρόλο που ούτε ο αστυνομικός ούτε και ο αιτών άσυλο είχαν επαρκή γνώση της γλώσσας. (2010: 22)

Σε επαφές που είχα τον Ιούνιο 2010 με τις αστυνομικές αρχές του Νομού Έβρου και των νησιών Λέσβου και Σάμου, κύρια σημεία παράνομης εισόδου μεταναστών, με πληροφόρησαν ότι ελάχιστες υπηρεσίες διερμηνείας παρέχονταν στους μετανάστες. Στην περίπτωση του Έβρου, υπάρχει ένας διερμηνέας της αραβικής που χρησιμοποιεί η αστυνομία σε ορισμένες περιπτώσεις, ενώ στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων και στις τρεις περιοχές οι αστυνομικές αρχές δήλωσαν ότι επικοινωνούν με τους μετανάστες στα αγγλικά χωρίς τη βοήθεια διερμηνέα, χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες εκείνων που μιλούν λίγα αγγλικά μεταξύ των κρατουμένων, χωρίς φυσικά τα αγγλικά που γνωρίζουν οι αστυνομικοί να είναι πολύ καλύτερα. Στα νοσοκομεία των ίδιων περιοχών, από τη διοίκηση με παρέπεμψαν στις αστυνομικές αρχές, καθώς όταν αναγκάζονται οι κρατούμενοι να επισκεφθούν το νοσοκομείο, συνοδεύονται πάντοτε από έναν

⁴ Σύμφωνα με το Άρθρο 6 της Σύμβασης του Δουβλίνου (19/08/1997) «Όταν ο αιτών άσυλο ο οποίος προέρχεται από Τρίτη χώρα έχει διαβεί παράνομα διά ξηράς, διά θαλάσσης ή αεροπορικάς τα σύνορα κράτους μέλους, το κράτος μέλος από το οποίο μπορεί να αποδειχθεί ότι εισήλθε, είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου». Στην παράγραφο 1 του Άρθρου 10 ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι: «Το κράτος μέλος που [...] είναι αρμόδιο προς εξέταση της αίτησης ασύλου υποχρεούται: α) να αναλάβει τον αλλοδαπό που έχει ζητήσει άσυλο σε άλλο κράτος μέλος [...] β) να περατώσει την εξέταση της αίτησης γ) να δεχθεί εκ νέου [...] τον αιτούντα άσυλο του οποίου η αίτηση εξετάζεται και ο οποίος ευρίσκεται παράνομα σε άλλο κράτος μέλος».

αστυνομικό που μιλάει λίγα αγγλικά και λειτουργεί ως διερμηνέας μεταξύ των αλλοδαπών και του διοικητικού ή νοσηλευτικού προσωπικού· λόγω αυτής της «διευκόλυνσης», όπως με ενημέρωσε η διοίκηση των νοσοκομείων, δεν τους απασχόλησε το θέμα της παροχής υπηρεσιών διερμηνείας. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι, βάσει των στατιστικών στοιχείων της Ελληνικής Αστυνομίας, το 2010 στην περιοχή του Έβρου (Ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα) συνελήφθησαν 47.088 αλλοδαποί για παράνομη είσοδο ή διαμονή, ενώ στην περιοχή των ελληνοτουρκικών θαλάσσιων συνόρων (των οποίων μεγάλο μέρος αποτελούν τα νησιά της Λέσβου και της Σάμου) συνελήφθησαν 6.204 αλλοδαποί την ίδια περίοδο.⁵ Η αλήθεια είναι ότι η ελληνική πολιτεία, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα, δεν ήταν ιδιαίτερα πρόθυμη να ενημερώσει τους παράνομους μετανάστες για το δικαίωμά τους να ζητήσουν άσυλο. Αντίθετα, η πολιτεία φαίνεται να επιδιώκει να τους ξεφορτωθεί όσο το δυνατόν συντομότερα, γεγονός που αποδεικνύεται και από τον αριθμό των αιτούντων άσυλο στους οποίους χορηγείται καθεστώς πρόσφυγα, βάσει των στατιστικών στοιχείων ασύλου στην Ελλάδα (1997-2010): το 2010, από τους 10.273 αιτούντες χορηγήθηκε καθεστώς πρόσφυγα σε 60 άτομα (ποσοστό 1,73%),⁶ ενώ 47.155 αιτήσεις από προηγούμενα χρόνια βρίσκονται σε εκκρεμότητα (UNHCR 2011).⁷

Ποινική Διαδικασία

Τα ίδια προβλήματα παρουσιάζονται και στις υπηρεσίες διερμηνείας που παρέχονται σε αλλοδαπούς οι οποίοι δε μιλούν την ελληνική γλώσσα και εμπλέκονται σε ποινικές διαδικασίες στα ελληνικά δικαστήρια. Το Άρθρο 233 του Ελληνικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προβλέπει τα εξής: «1. Όταν πρόκειται να εξεταστεί κατηγορούμενος, αστικώς υπεύθυνος ή μάρτυρας που δεν γνωρίζει επαρκώς την ελληνική γλώσσα, εκείνος που διενεργεί την ανάκριση ή εκείνος που διευθύνει τη συζήτηση διορίζει διερμηνέα. 2. Ο διορισμός του διερμηνέα γίνεται από πίνακα που καταρτίζεται από το συμβούλιο πλημμελειοδικών [...] μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του μηνός Σεπτεμβρίου κάθε χρόνου από πρόσωπα που διαμένουν ή εργάζονται στην έδρα του και κατά προτίμηση από δημοσίους υπαλλήλους. [...] Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και εφόσον δεν είναι δυνατόν να διοριστεί διερμηνέας από εκείνους που είναι εγγεγραμμένοι στο σχετικό πίνακα, μπορεί να διορισθεί διερμηνέας και πρόσωπο που δεν περιλαμβάνεται σ' αυτόν». Ο κατάλογος αυτός αποστέλλεται και σε άλλες

⁵ <http://www.astynomia.gr/images/stories/2011/statistics2011/0102syl2010-methorios.pdf>.

⁶ Εδώ παρατηρείται σημαντική αύξηση σε σχέση με τα προηγούμενα τέσσερα χρόνια που το ποσοστό αυτό ήταν σταθερά μεταξύ 0,04 και 0,05% (περίοδος 2006-2009).

⁷ Τα στοιχεία αυτά δημοσιεύονται στον ελληνικό ιστότοπο της Ύπατης Αρμοστίας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και βασίζονται σε δεδομένα που παρέχονται στην Ύπατη Αρμοστία από τις Ελληνικές Αρχές (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη) (http://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/General/Statistics/BOSTATS_table2010ELfinal.DOC).

δημόσιες αρχές και υπηρεσίες και χρησιμοποιείται και από αυτές. Για παράδειγμα, οι διερμηνείς που χρησιμοποιούνται από τις αστυνομικές αρχές για την ανακριτική διαδικασία, όπως και στις συνεντεύξεις των αιτούντων άσυλο επιλέγονται από αυτό τον κατάλογο. Ο νόμος δεν ορίζει συγκεκριμένα τυπικά προσόντα για τους διερμηνείς που μπορούν να συμπεριληφθούν στον κατάλογο των δικαστικών διερμηνέων, κάτι που επιτρέπει σε οποιονδήποτε, ακόμα και με ένα απλό πιστοποιητικό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, να γίνει διερμηνέας δικαστηρίων. Επιπλέον, η απίστευτα χαμηλή αμοιβή που δίνεται στους διερμηνείς δικαστηρίων αποτρέπει τους επαγγελματίες διερμηνείς με υψηλά προσόντα και εμπειρία από το να σκεφτούν και αυτή την επιλογή. Η αποζημίωση που δίνεται είναι 17 ευρώ για κάθε δικαστική υπόθεση και 11 ευρώ για την ανακριτική διαδικασία και για τη συνέντευξη στη διαδικασία ασύλου. Αυτό το ποσό αποφασίστηκε πολλά χρόνια πριν, στη βάση του ημερομισθίου ενός ανειδίκευτου εργάτη και, μολονότι αυτά τα ημερομίσθια αυξήθηκαν σημαντικά τα τελευταία χρόνια, η αμοιβή των διερμηνέων δικαστηρίων παρέμεινε η ίδια. Θα πρέπει, επίσης, να τονίσουμε εδώ ότι υπάρχουν σημαντικές καθυστερήσεις στην καταβολή αυτών των αποζημιώσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι καθυστερήσεις κυμαίνονται μεταξύ δύο και τριών μηνών για την επαρχία, έξι και δώδεκα μηνών για τη Θεσσαλονίκη και δύο ετών για την Αθήνα, όπου οι διερμηνείς δικαστηρίων κατέφυγαν σε απεργία δύο εβδομάδων στα τέλη Φεβρουαρίου με αρχές Μαρτίου 2010 γιατί δεν τους είχαν καταβληθεί τα δεδουλευμένα του 2008. Όπως δήλωσε η κα Μπεμπόνη, διερμηνέας αγγλικής και γαλλικής γλώσσας, στην εφημερίδα *Εποχή*: «Πληρωνόμαστε ακόμη χαμηλότερα και από τους ανειδίκευτους εργάτες. Έχουμε σπουδάσει χρόνια, για να κάνουμε αυτή τη δουλειά. Εργαζόμαστε υπό τις αθλιότερες συνθήκες, χωρίς ασφάλιση, ένσημα, ούτε ωράριο. Όπου μας καλούν είμαστε υποχρεωμένοι να είμαστε εκεί και τις 365 ημέρες» (Βισκαδουράκη 2010).

Ο αριθμός υποθέσεων που απαιτούν διερμηνεία είναι πολύ υψηλός, όπως διαβάζουμε στο ίδιο άρθρο της εφημερίδας: «Για το 2009, σύμφωνα με τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου κ. Τεντέ, στην Ευελπίδων κατατέθηκαν 300.000 μηνύσεις εκ των οποίων 130.000 αφορούσαν ξενόγλωσσους μάρτυρες, θύματα ή κατηγορούμενους. Υπολογίζεται πως σε ημερήσια βάση στο 1^ο και το 2^ο τριμελές αυτόφωρο Αθηνών κατατίθενται 150-180 μηνύσεις, οι οποίες χρήζουν διερμηνείας».

Ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω – έλλειψη απαιτούμενων προσόντων, εξαιρετικά χαμηλή αμοιβή και μεγάλες καθυστερήσεις στην απόδοση των δεδουλευμένων, πληθώρα υποθέσεων – η ποιότητα των υπηρεσιών διερμηνείας είναι πολύ χαμηλή, χωρίς να φαίνονται πιθανότητες βελτίωσης της κατάστασης. Για να αντιληφθούμε το μέγεθος της άγνοιας και της αδιαφορίας για τις υπηρεσίες αυτές, αξίζει να σημειώσουμε ότι ο νόμος δε διακρίνει μεταξύ *διερμηνέα* και *μεταφραστή* όπως φαίνεται στο Άρθρο 237 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας που έχει τίτλο «Μετάφραση εγγράφου και γραπτές καταθέσεις σε ξένη γλώσσα»: «1. Όταν πρόκειται να γίνει μετάφραση εγγράφων που απαιτεί οπωσδήποτε μακρόχρονη απασχόληση, ορίζεται προθεσμία στην οποία ο διερμηνέας θα πρέπει να παραδώσει τη μετάφραση· η προθεσμία μπορεί να παραταθεί. Αν περάσει άπρα-

κτη, παύεται ο διερμηνέας που είχε διοριστεί και διορίζεται άλλος».

Για να αποδείξουμε του λόγου το αληθές, αξίζει να αναφερθούμε σε δύο περιπτώσεις που γνώρισαν το φως της δημοσιότητας. Η πρώτη αφορά σε διερμηνέα δικαστηρίων που ήταν στον κατάλογο των επίσημων διερμηνέων των δικαστηρίων της Θεσσαλονίκης για τη βουλγαρική, τη σερβική και τη γιουγκοσλαβική (!) γλώσσα, αλλά για μία δεκαετία καλούνταν να κάνει διερμηνεία και για την αλβανική γλώσσα (από και προς τα αλβανικά) σε πολλές ποινικές υποθέσεις που αφορούσαν Αλβανούς. Η εν λόγω διερμηνέας παραπέμφθηκε σε δίκη για το αδίκημα της ψευδορκίας διερμηνέος αλλά απαλλάχθηκε με το εξής αιτιολογικό που αναφέρεται στο Βούλευμα 1831/2001 του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Θεσσαλονίκης:

Η κατηγορουμένη τυγχάνει εγγεγραμμένη εις τον επίσημο πίνακα διερμηνέων του Πρωτοδικείου Θεσ/νίκης διά τις γλώσσες Βουλγαρικής-Σερβικής και Γιουγκοσλαβικής (1427/99 Βούλευμα). Από πολλών ετών (άνω των 10), η κατηγορουμένη ανά πάσαν στιγμήν και ώραν ευρίσκεται εντός του δικαστικού μεγάρου και παρέχει τις υπηρεσίες της όταν και όπου της ζητηθεί χωρίς χρονοτριβή και δυσαρέσκεια. Τούτο δε το γεγονός είναι κοινώς γνωστόν εις όλους τους μετέχοντας των λειτουργιών του Δικ. Μεγάρου (Δικαστών - Εισαγγελέων - Γραμματέων - Δικηγόρων). [...]

Εκ της αξιολογήσεως του αποδεικτικού υλικού της δικογραφίας δεν προκύπτει ότι η κατηγορουμένη ετέλεσε το αδίκημα διά το οποίον κατηγορείται. Ειδικότερα πρέπει να λεχθούν τα ακόλουθα. Η κατηγορουμένη γνωρίζει ελάχιστα Αγγλικά τα οποία όμως σε συνδυασμό με τις γλώσσες που γνωρίζει Βουλγαρικά-Σερβικά-Τούρκικα παρέχουν τη δυνατότητα εις αυτή να εκπληροί το καθήκον της δηλαδή να διερμηνεύει εκ των Αλβανικών εις την Ελληνική. Η ίδια η κατηγορουμένη καταθέτει ότι γνωρίζει λίγα Αλβανικά και δεν διατείνεται ότι γνωρίζει καλά Αλβανικά. Τούτο όμως δεν σημαίνει ότι δεν μπορεί όταν κληθεί, διότι συνήθως καλείται υπό των Δικαστηρίων, δεν μπορεί να διευκολύνει την διαδικασία. Πέραν τούτων είναι γνωστόν ότι η κατηγορουμένη αποτελεί λύσιν ανάγκης διά τα δικαστήρια και καλείται εν γνώσει αυτών της ανεπάρκειάς της αυτής και μόνον όταν δεν υπάρχουν άλλοι διερμηνείς, για να κληθούν και που είναι το σύνηθες. Δηλαδή η κατηγορουμένη καλείται ελλείψει άλλων διερμηνέων και διότι ως προανφέρθη ευρίσκεται ανά πάσαν στιγμήν εις το Δικ. Μέγαρον. Όμως από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν προέκυψε ότι η κατηγορουμένη διερμηνεύει ψευδή διότι άλλο το ψευδές και άλλο το λανθασμένο. Εξάλλου εκ της σωρείας των αποφάσεων που υπάρχουν στην δικογραφία και εξεδόθησαν υπό δικαστηρίων όπου ως διερμηνεύς εκλήθη η κατηγορουμένη προκύπτει

ότι αυτή εξετέλεσε το καθήκον της εις το δυνατόν επαρκόν [sic] και εβοήθησε την πρόοδον της δικαιοσύνης. (έμφαση δική μου)

Σύμφωνα, λοιπόν, με τις δικαστικές αρχές, το γεγονός ότι «η κατηγορουμένη γνωρίζει ελάχιστα Αγγλικά [...] σε συνδυασμό με τις γλώσσες που γνωρίζει Βουλγαρικά-Σερβικά-Τούρκικα παρέχουν τη δυνατότητα εις αυτή να εκπληροί το καθήκον της δηλαδή να διερμηνεύει εκ των Αλβανικών εις την Ελληνική!» Αυτό το αιτιολογικό νομίζω ότι δίνει μία εικόνα της αντίληψης της ελληνικής δικαιοσύνης περί δικαιωμάτων διερμηνείας και δίκαιης διαδικασίας.

Η δεύτερη περίπτωση αφορά έναν 58χρονο άστεγο βοσκό βουλγαρικής καταγωγής που ήρθε στη Θεσσαλονίκη προς αναζήτηση καλύτερης τύχης και συνελήφθη λίγες μέρες μετά την άφιξή του ενώ περίμενε στην ουρά για να πάρει το συσσίτιο που προσέφερε η εκκλησία των Αγίων Πάντων στην περιοχή του Σιδηροδρομικού Σταθμού της Θεσσαλονίκης. Ο βοσκός προσήχθη στο αστυνομικό τμήμα, όπου έγινε εξακριβωση στοιχείων και προέκυψε ότι εκκρεμούσε σε βάρος του ένταλμα προσωρινής κράτησης για πλαστογραφία, διακίνηση τεράστιων ποσοτήτων λαθραίων τσιγάρων και ξέπλυμα βρόμικου χρήματος. Ο βοσκός οδηγήθηκε στις φυλακές όπου και παρέμεινε για δέκα μήνες μέχρι να εκδικαστεί η υπόθεσή του, χωρίς να έχει ενημερωθεί εν τω μεταξύ για τους λόγους της κράτησής του. Η εφημερίδα *Αγγελιοφόρος* στο άρθρο της με τίτλο «Επί δέκα μήνες στη φυλακή [...] κατά λάθος!» δίνει μια εικόνα της δίκης του Βούλγαρου κατηγορουμένου:

Έπειτα από έρευνα δύο ημερών και εξονυχιστικό έλεγχο όλων των στοιχείων της δικογραφίας, τα μέλη του δικαστηρίου κατέληξαν στην απόφαση ότι είχε γίνει ένα τραγικό λάθος. Ο άνθρωπος που είχαν μπροστά τους δεν είχε καμία απολύτως σχέση με τις κατηγορίες για τις οποίες παρέμεινε προφυλακισμένος επί δέκα μήνες.

«Ουδεμία σχέση έχει ο κατηγορούμενος με το διωκόμενο άτομο. Να διαταχθεί η απόλυσή του από τη φυλακή», είπε αργά χτες το μεσημέρι ο πρόεδρος του δικαστηρίου. Όταν η διερμηνέας του 58χρονου αλλοδαπού μετέφρασε τα λόγια του δικαστή ο βοσκός από τη Βουλγαρία ξέσπασε σε λυγμούς και με τη γλώσσα του σώματος «ευγνωμονούσε» τα μέλη του δικαστηρίου. Το όνειρό του για μία καλύτερη ζωή στην Ελλάδα, το οποίο τελικά μετατράπηκε σε πραγματικό εφιάλτη, είχε τελειώσει [...]. (Κυριακούλης 2009)

Υγειονομική περίθαλψη και άλλες δημόσιες υπηρεσίες

Το Μάιο και τον Ιούνιο του 2011, το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών και η Ευρωπαϊκή Ένωση συγχρηματοδότησαν ένα πρόγραμμα για τη χρήση «διαπολιτισμικών μεσολαβητών» σε είκοσι ένα επιλεγμένα νοσοκομεία στις περιφέρειες της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, με συγχρηματοδότηση κατά

75% από κοινοτικούς πόρους και 25% από εθνικούς πόρους.⁸ Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε από την Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας και το ιδιωτικό Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης «ΔΙΑΣΤΑΣΗ – Εκπαιδευτικές και Συμβουλευτικές Υπηρεσίες» και οι διαμεσολαβητές ήταν από είκοσι πέντε διαφορετικές εθνικότητες,⁹ ενώ στο πρόγραμμα αυτό εντάχθηκαν υπηρεσίες σε τριάντα πέντε γλώσσες και διαλέκτους, τριάντα τρεις από τις οποίες αναφέρονται από την επιστημονική υπεύθυνη του προγράμματος, Δρ. Έλλη Ιωαννίδη-Καπόλου: αλβανικά, ρωσικά, ουκρανικά, γεωργιανά, σερβικά, κροατικά, ρουμάνικα, αγγλικά, γαλλικά, γαλλικά Creole, γερμανικά, ιταλικά, ισπανικά, αγγλικά *pidgin*, αγγλικά *patwa*, αγγλικά Creole (σε χώρες της Αφρικής), αραβικά, Αφρικάανς (Ν. Αφρική), μπάγκλα, ούρντου, ζούλου, σουαχίλι, κικούγιου, γιορούμπα, λινγκουάλα, φιλιππινέζικα, περσικά, φάρσι, ντάρι, παντζάμπι, τιγκρίνια, αμάρικ, τουρκικά.¹⁰

Όπως αναφέρει το ηλεκτρονικό περιοδικό του κέντρου επαγγελματικής κατάρτισης ΔΙΑΣΤΑΣΗ, 109 διαπολιτισμικοί μεσολαβητές εντάχθηκαν στο οργανωτικό σχήμα των νοσοκομείων «ώστε να προσφέρουν – καθημερινά – εξειδικευμένες υπηρεσίες Διαμεσολάβησης σε υπηκόους τρίτων χωρών και στο διοικητικό και υγειονομικό προσωπικό. Διαμορφώνεται, έτσι, το κατάλληλο υπόβαθρο ώστε το προσωπικό των νοσοκομείων να κατανοεί καλύτερα τις ανάγκες των μεταναστών και, επομένως, να παρέχονται επιτυχώς και χωρίς διακρίσεις υπηρεσίες υγείας» (1). Το ίδιο κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης παρέχει ελάχιστες πληροφορίες σχετικά με την κατάρτιση που παρέχεται σε αυτούς τους διαμεσολαβητές στον ιστότοπο του, με τον υπότιτλο «Εκπαίδευση 80

⁸ Τα δημόσια νοσηλευτικά ιδρύματα που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ήταν τα εξής: Για την περιοχή της Αθήνας (δεκαέξι νοσοκομεία), Γ. Ν. Παίδων «Η Αγία Σοφία», Γ. Ν. Παίδων «Παν. & Αγλ. Κυριακού», Γ. Ν. Α. «Λαϊκό», Γ. Ν. Μαιευτήριο Αθηνών «Ελενας Βενιζέλου», Γ. Ν. Νοσημάτων Θώρακος Αθηνών «Σωτηρία», Γ. Ν. Α. «Γ. Γεννηματάς», Γ. Ν. Αττικής «Σισμανόγλειο», Γ. Ν. Α. «Κοργιαλένιο-Μπενέκειο» Ε. Ε. Σ. (Ερυθρός Σταυρός), Γ. Αντικαρκινικό Νοσοκομείο Αθηνών «Αγ. Σάββας», Παθολογικό Νοσοκομείο Αθηνών Σπηλιοπούλειο «Η Αγία Ελένη», Γ. Ν. Βούλας «Ασκληπιείο», Νοσοκομείο Νίκαιας «Άγιος Παντελεήμων», Γ. Ν. Πειραιά «Τζάνειο», Γ. Αντικαρκινικό Νοσοκομείο Πειραιά «Μεταξά», Γ. Ν. Ελευσίνας «Θριάσιο», Γενικό Νοσοκομείο «Ελπίς» για την περιοχή της Θεσσαλονίκης (πέντε νοσοκομεία), Γ. Ν. Θεσσαλονίκης «Γ. Παπανικολάου», Γ. Ν. Θεσσαλονίκης «Αγ. Δημήτριος», Γ. Ν. Θεσσαλονίκης «Ιπποκράτειο», Αντικαρκινικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης «Θεαγένειο», Πανεπιστημιακό Γ. Ν. «ΑΧΕΠΑ».

⁹ Η Δρ Ιωαννίδη-Καπόλου αναφέρει τις είκοσι μία από τις είκοσι πέντε εθνικότητες που επιλέχθηκαν και συμμετείχαν στο πρόγραμμα: Αλβανία, Ρωσία, Ουκρανία, Γεωργία, Μολδαβία, Ινδία, Πακιστάν, Μπαγκλαντές, Ιράν, Αρμενία, Συρία, Αίγυπτος, Ιορδανία, Λίβανος, Φιλιππίνες, Νιγηρία, Κένυα, Σουδάν, Σιέρα Λεόνε, Σεϋχέλλες, Νότιος Αφρική.

¹⁰ Η αναφορά αυτή περιλαμβάνεται στην ειδική έκδοση του διμηνιαίου ηλεκτρονικού περιοδικού της ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ με τίτλο «Διαπολιτισμική Μεσολάβηση στην Υγεία: Γέφυρες Σεβασμού και Επικοινωνίας» (Μάιος-Ιούνιος 2011) (<http://www.kekdiastasi.edu.gr/includes/download.asp?file=d201105.pdf&size=1347450>). Σε προσωπική συζήτηση που είχα με τη Δρ Ιωαννίδη-Καπράλου, με ενημέρωσε ότι δεν κατάφεραν να βρουν κάποιο άτομο για τα κινεζικά, παρόλο που υπήρχε μεγάλη ανάγκη για τη γλώσσα αυτή.

διαπολιτισμικών μεσολαβητών»:

Για την άρτια προετοιμασία των Διαπολιτισμικών Μεσολαβητών, προκειμένου να ανταποκρίνονται πλήρως στις ανάγκες και τις απαιτήσεις που επιβάλει η παροχή αποτελεσματικών υπηρεσιών Διαπολιτισμικής Μεσολάβησης στον Τομέα Υγείας, διοργανώνονται κατάλληλα σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης που εστιάζουν στις κάτωθι βασικές θεματικές ενότητες: Υγεία & Ασθένεια, Διαπολιτισμική Μεσολάβηση, Δικτύωση, Καθήκοντα Μεσολαβητή & Δεοντολογία. Στόχος είναι η αναβάθμιση και ο εμπλουτισμός των γνώσεων για την καλύτερη διαχείριση των ιδιαιτεροτήτων των μεταναστών και την ταχύτερη διευθέτηση των προβλημάτων τους, μέσα σε κλίμα συνεργασίας. Οι Διαπολιτισμικοί Μεσολαβητές που θα τοποθετηθούν στα νοσοκομεία, θα έχουν την τεχνογνωσία τόσο σε θέματα υγείας, όσο και Διαπολιτισμικότητας, καθώς και τις κατάλληλες δεξιότητες στις πρακτικές διαμεσολάβησης, ώστε να αναλάβουν υπεύθυνα το ρόλο τους και να προσφέρουν αξιόπιστα τις υπηρεσίες τους» (<http://www.kekdiastasi.edu.gr/default.asp?id=300160103&lcid=1032>).

Όπως μας ενημερώνει το ηλεκτρονικό περιοδικό της ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ, και όπως μου είπαν ορισμένοι από τους διαπολιτισμικούς μεσολαβητές με τους οποίους συζήτησα, η κατάρτιση ήταν πολύ σύντομη, είκοσι ώρες συνολικά, προφανώς λόγω του περιορισμένου χρόνου. Αυτή η ελάχιστη κατάρτιση, συνεπώς, θέτει επ' αμφιβολώ την κατάλληλη προετοιμασία των διερμηνέων για το έργο τους. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της απασχόλησής τους στα νοσοκομεία, δεν έγινε καταγραφή της συχνότητας χρήσης κάθε γλώσσας, ώστε να γίνει κατάλληλη αξιολόγηση των πραγματικών αναγκών και να προγραμματιστεί με καλύτερο τρόπο η μελλοντική παροχή παρόμοιων υπηρεσιών. Τέλος, δεν πραγματοποιήθηκε αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών είτε από τους χρήστες των υπηρεσιών (ασθενείς και νοσοκομεία) είτε από τους ίδιους τους διερμηνείς. Μόνο μια τέτοια αξιολόγηση θα διασφάλιζε την πραγματική χρησιμότητα και αποτελεσματικότητα αυτών των υπηρεσιών. Η επικοινωνιακή πολιτική του προγράμματος εξαντλήθηκε στο στάδιο της προετοιμασίας, οπότε και υπήρξαν ενημερωτικές ημερίδες, συνέδριο, πληροφοριακό υλικό, ενώ δε συνεχίστηκε μετά την ολοκλήρωση του έργου για να μεταφέρει τα αποτελέσματά του ή μελλοντικές προβλέψεις και προγραμματισμό.

Το Υπουργείο, από κοινού με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών, ανακοίνωσε τον Ιούνιο 2010 ένα δεύτερο παρόμοιο πρόγραμμα για «'Διαπολιτισμική Μεσολάβηση' σε επιλεγμένα νοσοκομεία της Χώρας» που πρόκειται να εφαρμοστεί το 2012 (http://ete.yypes.gr/PDF/2010_1_4.pdf). Το πρόγραμμα θα απασχολήσει εξήντα διαμεσολαβητές σε δεκαπέντε νοσοκομεία για μια περίοδο έξι μηνών με προϋπολογισμό 400.000 ευρώ. Οι ίδιοι φορείς

ανακοίνωσαν και το πρόγραμμα «‘Διαπολιτισμική μεσολάβηση’ για την υποστήριξη της πρόσβασης στη στέγαση και τις κοινωνικές υπηρεσίες». Το πρόγραμμα αυτό θα απασχολήσει δεκαπέντε διαπολιτισμικούς διαμεσολαβητές για εξάμηνη περίοδο σε δέκα τοπικές και περιφερειακές δομές με προϋπολογισμό 100.000 ευρώ.

Κατάρτιση κοινοτικών διερμηνέων

Το Τμήμα Κοινωνικής Ένταξης της Γενικής Γραμματείας Μεταναστευτικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ένταξης του Υπουργείου Εσωτερικών δημιούργησε «Προγράμματα Κατάρτισης για Διαπολιτισμικούς Μεσολαβητές». Τα προγράμματα αυτά πραγματοποιήθηκαν τα έτη 2007, 2008 και 2009 και υλοποιήθηκαν από δύο ιδιωτικά Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης, την Ολυμπιακή Εκπαιδευτική και τη Δήμητρα ΚΕΕ. Την πρώτη περίοδο, πραγματοποιήθηκαν δύο προγράμματα εκατό ωρών το καθένα, που κάλυψαν τις ακόλουθες θεματικές περιοχές: α. Χαρακτηριστικά φαινόμενα των πολυπολιτισμικών κοινωνιών – αρχές της διαπολιτισμικότητας, β. Η εικόνα του «ξένου» στην Ελλάδα και στοιχεία για τις ομάδες-στόχο, γ. Θεσμικά και νομικά ζητήματα – Παρεχόμενες υπηρεσίες από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, επικοινωνία με τους φορείς και αξιοποίηση υπηρεσιών, δ. Ψυχοκοινωνικές ανάγκες των αλλοδαπών και μέθοδοι υποστήριξης, ε. Τεχνικές επικοινωνίας και διαπραγμάτευσης.¹¹ Κατά τη δεύτερη περίοδο, η κατάρτιση είχε διάρκεια ογδόντα ώρες και εστίασε στις εξής θεματικές περιοχές: α. Η έννοια του πολιτισμού και της διαπολιτισμικότητας (βασικές αρχές διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, τεχνικές ανταλλαγής εμπειριών), β. Διαπολιτισμική συμβουλευτική (ο ρόλος και το προφίλ του διαπολιτισμικού μεσολαβητή, ο τρόπος και ο στόχος της συμβουλευτικής), γ. Ελληνικό νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο (διαμονή και κοινωνική ένταξη μεταναστών, βασικές αρχές εργατικού δικαίου, βασικά δικαιώματα αναφορικά με την υγεία, αρχές προστασίας ευάλωτων κοινωνικών ομάδων κ.λ.π.), δ. αρχές επικοινωνίας (βασικές αρχές επικοινωνίας, είδη και χαρακτηριστικά επικοινωνίας, βασικές αρχές συναισθηματικής νοημοσύνης, διαχείριση συγκρούσεων κ.λ.π.), ε. Ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων (τεχνικές προσωπικής διαπραγμάτευσης, τεχνικές διαχείρισης άγχους, τεχνικές εμπύχωσης ομάδων κ.λ.π.). Το πρόγραμμα αυτό κατάρτισε πενήντα Έλληνες και μετανάστες ηλικίας 22-35 ετών. Κατά την τελευταία περίοδο, το ΚΕΚ Δήμητρα λειτούργησε δώδεκα προγράμματα για την Κατάρτιση Διαπολιτισμικών Μεσολαβητών στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, τη Λάρισα και την Πάτρα που απευθύνονταν σε Έλληνες και μετανάστες μεταξύ 22-50 ετών. Οι θεματικές ενότητες του προγράμματος στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη περιλάμβαναν τα εξής: α. Εισαγωγή στις πολιτισμικές

¹¹ Οι ιστότοποι που φιλοξενούν τις πληροφορίες αυτές είναι οι εξής: για το πρώτο πρόγραμμα, <http://www.info3kps.gr/printresults.asp?tab=1&id=1890&keywords=&exactKeyword=&preview=>, για το δεύτερο <http://www.olympiakokek.gr/page/default.asp?la=1&id=14&pl=24&pk=112&ap=23>, για το τρίτο <http://www.dimitra.gr/news/default.el.asp?SNID=121>.

ιδιαιτερότητες σε ζητήματα υγείας, β. Μορφές και τεχνικές διερμηνείας, γ. Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός. Στη Λάρισα πραγματοποιήθηκαν μόνο η δεύτερη και τρίτη θεματική ενότητα, ενώ στην Πάτρα η πρώτη και η δεύτερη.

Όπως φαίνεται και από τα αντικείμενα της κατάρτισης, και όπως με ενημέρωσε σε προσωπική συζήτηση η υπεύθυνη της Διεύθυνσης Κοινωνικής Ένταξης της Γενικής Γραμματείας Μεταναστευτικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ένταξης του Υπουργείου Εσωτερικών, δε δόθηκε έμφαση στη διαδικασία της διερμηνείας αλλά στην αναγνώριση και εξερεύνηση της διαφορετικότητας, καθώς και στην υπέρβαση των διαπολιτισμικών εμποδίων ακόμα κι όταν υπάρχει μικρή γνώση της γλώσσας. Το Υπουργείο δεν ικανοποιήθηκε με το αποτέλεσμα αυτών των προγραμμάτων, διότι δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη για την απασχόληση των ατόμων που καταρτίστηκαν σε διάφορες δημόσιες υπηρεσίες. Καθώς το Υπουργείο επιδίωκε μια σύνδεση της κατάρτισης με την παροχή πραγματικών υπηρεσιών, το επόμενο πρόγραμμα κατάρτισης επικεντρώθηκε στην παροχή υπηρεσιών διερμηνείας στον κλάδο της υγειονομικής περίθαλψης. Πράγματι, ορισμένοι από αυτούς που συμμετείχαν στην κατάρτιση που παρείχε το κέντρο επαγγελματικής κατάρτισης Δήμητρα, απασχολήθηκαν αργότερα (Μάιος-Ιούνιος 2011) για δύο μήνες στο πρόγραμμα διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης στα νοσοκομεία που αναφέρθηκε παραπάνω.

Στα ελληνικά πανεπιστήμια δεν υπάρχουν προγράμματα κοινοτικής διερμηνείας. Η μόνη σχετική σχολή στην Ελλάδα, η Σχολή Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου, δεν προσφέρει κανένα μάθημα Κοινοτικής Διερμηνείας, είτε σε προπτυχιακό είτε σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Το μοναδικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στη διερμηνεία είναι το διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών Διερμηνείας Συνεδρίων στη Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (καλύπτει αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά και ισπανικά) με τη συμμετοχή των Τμημάτων Φιλολογίας, Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας και Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας. Το πρόγραμμα αυτό δεν περιλαμβάνει κάποιο μάθημα για την κοινοτική διερμηνεία.

Συμπέρασμα

Αντιμέτωπη με μια αυξημένη εισροή μεταναστών, η ελληνική κυβέρνηση προσπαθεί να θέσει σε εφαρμογή την απαραίτητη υποδομή για την κοινωνική τους ένταξη, δεχόμενη πιέσεις από διεθνείς οργανισμούς και συμβάσεις. Ωστόσο, αυτή η υποδομή δεν αποδείχτηκε ιδιαίτερα αποτελεσματική στη βελτίωση των μεταναστών από την πολιτεία. Όπως παρατηρεί η Χρύσα Χατζή στο άρθρο της με τίτλο «Ο αλλοδαπός ως υποκείμενο δικαιωμάτων στην ελληνική έννομη τάξη»: «Η απαξιώτικη συμπεριφορά των δημόσιων οργάνων προς τον αλλοδαπό ως χρήστη δημόσιων υπηρεσιών μαρτυρεί μια γενικότερη στάση έλλειψης σεβασμού της αξιοπρέπειάς του. Ο αλλοδαπός δεν αντιμετωπίζεται ως υποκείμενο

δικαιωμάτων αλλά ως αντικείμενο αντιφατικών ρυθμίσεων, το οποίο θετικό περιεχόμενο των οποίων δεν έχει πάντα από αντίκρισμα στην πράξη, με αποτέλεσμα να υφίστανται επαχθείς περιορισμούς σε θεμελιώδη δικαιώματα» (Χατζή 251).

Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από τις περιπτώσεις χρήσης διερμνητών σε ορισμένες δημόσιες υπηρεσίες, έγιναν κάποια βήματα σε θετική κατεύθυνση τα τελευταία χρόνια, κυρίως λόγω διαθέσιμων κονδυλίων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και της νομοθεσίας που επιβάλλει την παροχή τέτοιων υπηρεσιών σε ποινικές υποθέσεις και στη διαδικασία ασύλου. Ωστόσο, αυτές οι προσπάθειες φαίνονται κατακερματισμένες και αιωρούμενες στο κενό, τόσο όσον αφορά μια συνέχεια και συνέπεια στην παροχή τους, όσο και σε άλλα βασικά θέματα, όπως η διασφάλιση της ποιότητας, η κατάρτιση και η αξιολόγηση. Καθώς όλα αυτά τα ζητήματα (ποιότητα, κατάρτιση, αξιολόγηση) είναι αλληλένδετα, αν δεν εισάγουμε συστήματα αξιολόγησης των προσφερόμενων υπηρεσιών, αν δεν επιβάλλουμε την κατάρτιση των εμπλεκόμενων, τότε δε θα υπάρξει βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Χωρίς την εισαγωγή μέσων αξιολόγησης και θεσμοθετημένων προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς φορείς, δεν μπορεί να επέλθει πραγματική αλλαγή στις υπηρεσίες διερμνησίας ή ουσιαστική και στοχευμένη χρήση τέτοιων υπηρεσιών.

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελλάδα

Βιβλιογραφία

- Amnesty International Greek Section. "The Presidential Decree 81/2009 amending the asylum procedure". 2009 <<http://www.amnesty.org.gr/wp-content/uploads/2009/11/Greek-Asylum-Procedure.doc>>.
- , "Lack of Interpretation Services". *The Dublin II Trap: Transfers of Asylum-Seekers to Greece*. 2010 <<http://www.amnesty.eu/static/documents/2010/GreeceDublinIIReport.pdf>>.
- Baldwin-Edwards, Martin, scientific director. "Statistical Data on Immigrants in Greece: An Analytic Study of Available Data and Recommendations for Conformity with European Union Standards". Athens, IMEPO. 2004 <www.mmo.gr/pdf/general/IMEPO_Final_Report_English.pdf>.
- Βισκαδουράκη, Ηλέκτρα. «Διερμηνείς δικαστικών υποθέσεων». *Εποχή*. 07 Μαρτίου 2009 <<http://www.epohi.gr/portal/arxeio/4726>>.
- Gropas, Ruby, and Anna Triantafyllidou. "Migration in Greece at a Glance". 2005 <<http://central.radiopod.gr/en/wp-content/uploads/2008/10/migration.pdf>>.
- «Διαπολιτισμική μεσολάβηση στην υγεία: γέφυρες σεβασμού και επικοινωνίας». *Νέα Διάσταση: Ειδικό Αφιέρωμα*. Μάιος-Ιούνιος 2011 <<http://www.kekdiastasi.edu.gr/includes/download.asp?file=d201105.pdf&size=1347450>>.

Ελληνική Αστυνομία. «Συγκριτικός πίνακας συλληφθέντων λαθρομεταναστών από αστυνομικές και λιμενικές αρχές, για παράνομη είσοδο και παραμονή: Έτος 2011» <<http://www.astynomia.gr/images/stories/2011/statistics2011/0102syl2010-methorios.pdf>>.

-----, «Πίνακας συλληφθέντων αλλοδαπών για παράνομη είσοδο και παραμονή ανά υπηκοότητα: Έτος 2010». <<http://www.astynomia.gr/images/stories/2011/statistics2011/0102syl-yphk-allod-2010.pdf>>.

Κυριακούλης, Βασίλης. «Επί δέκα μήνες στη φυλακή ... κατά λάθος!». *Αγγελιοφόρος* 22 Σεπτεμβρίου 2009 <<http://www.agelioforos.gr/default.asp?pid=7&ct=6&artid=2774>>.

Lianos, Theodoros, et al. "Estimate of the Illegal Immigrant Population in Greece". Athens: Hellenic Ministry of Interior. 2008 <http://www.ypes.gr/AENEAS_EN/slide_2.4.2.pdf>.

POLITIS Project Final Report. 2007 <<http://www.politis-europe.uni-oldenburg.de/download/POLITISFinalReport.pdf>>.

«Πρόγραμμα 'Διαπολιτισμική Μεσολάβηση' σε επιλεγμένα νοσοκομεία των Περιφερειών Αθήνας και Θεσσαλονίκης». 2011 <<http://www.kekdiastasi.edu.gr/default.asp?id=300160103&lcid=1032>>.

Προεδρικό Διάταγμα 90/2008. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως* Α.138 (11 Ιουνίου 2008).

Προεδρικό Διάταγμα 81/2009. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως* Α.99 (30 Ιουνίου 2009).

«Σύμβαση του Δουβλίνου περί καθορισμού του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήσεως παροχής ασύλου η οποία υποβάλλεται σε ένα από τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων». *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (19.8.97).

UNHCR. "Statistical Information on Asylum in Greece (1997-2010)". 2011 <<http://www.unhcr.gr/genikes-plirofories/statistika.html>>.

Hammarberg, Thomas. "Report on Human Rights of Asylum Seekers after a Visit to Greece, 8-10 December 2008". 2009 <<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1401927&Site=CommDH&BackColorInternet=FEC65B&BackColorIntranet=FEC65B&BackColorLogged=FFC679>>.

Χατζή, Χρύσα. «Ο αλλοδαπός ως υποκείμενο δικαιωμάτων στην ελληνική έννομη τάξη». *Η Ελλάδα της μετανάστευσης: Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη*. Επιμ. Μίλτος Παύλου, Δημήτρης Χριστόπουλος. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, 2004. 233-252.

Χριστόπουλος, Δημήτρης. «Το τέλος της ομο(ιο)γένειας: παραδοσιακές και νέες μορφές ετερότητας στην Ελλάδα». *Μετανάστες στην Ελλάδα*. Επιμ. Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσάνογλου, Μ. Παύλου. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2001. 57-80.